

HJEMMEEKSAMEN

Emnekode: LMUNOR10117 LUNOR10117 LNOR10117	Emne: NOR 101: Barnelitteratur, leseopplæring og munnlegheit (5-10) Barnelitteratur, leseopplæring og munnlegheit (5-10) Barnelitteratur, leseopplæring og munnlegheit
Varighet: 3 dager: 12.12.2017 kl. 09:00 -15.12.2017 kl. 14:00	Faglærere: Camilla Häbler (fagansvarlig) Barbro Bredesen Opset Leif Erik Vold
Om eksamen: Målform: Bokmål Oppgavesettet består av 14 sider inklusiv denne forsiden. Kontroller at oppgaven er komplett før du begynner å besvare oppgavene. Oppgavesettet består av to oppgaver, og du skal besvare én av dem. Krav til teksten: omfang: 3000 ord +/- 10%, eksklusiv forside, innholdsliste og obligatorisk litteraturliste. Dere velger selv om dere vil ha forside og innholdsfortegnelse, men litteraturliste må være med. Normal marg og skriftstørrelse 12, skrifttype Times New Roman eller tilsvarende, linjeavstand 1,5. Husk å paginere besvarelsen (sette på sidetall). Levering: Dere leverer besvarelsen som ett pdf-dokument i Inspira (hiof.inspera.no).	
Sensurfrist: 15.1.2018 Karakterene er tilgjengelige for studenter på Studentweb	

Svar på én av oppgavene under.

Oppgave 1:

I boka *Barnelitteratur – sjangrar og teksttypar* (2012) sier Birkeland og Mjør følgende om reisestrukturen i litterære tekster:

”*Heime – ute – heime* kan seiast å vere den grunnleggjande strukturen for store delar av den barnelitteraturen som handlar om å skaffe seg erfaring og å utvikle seg. Ofte er det konflikhtar som får hovudfiguren til å dra heimanfrå. Reisa treng ikkje vere lang, i bøker for dei minste går den kan hende bare ut porten og rundt hjørnet. I andre bøker kan reisa gå til Nangijala eller til huttetuanes land. Den kan vare i fem små minutt eller i årevis.” (Birkeland og Mjør 2012:50)

Reisestrukturen er ikke bare et kjennetegn ved barnelitteratur, men ved litteratur i sin alminnelighet. Ta utgangspunkt i sitatet fra Birkeland/Mjør og drøft betydningen av reisestrukturen i én eller flere av tekstene på pensumlista.

Oppgave 2:

Det er i disse dager temmelig nøyaktig 150 år siden Henrik Ibsens dramatiske dikt *Peer Gynt* ble utgitt for første gang. Siden den gang har teksten gjennom alle tiår blitt vist på teaterscener verden over og det vises fortsatt i Japan, Burkina Faso, Barcelona, Paris, København,

Litteraturforskere, -kritikere og -kjennere regner *Peer Gynt* som et av verdenslitteraturens ti viktigste dramatiske verk. Stykket kan adapteres, moderniseres og også spilles på tradisjonelt vis (f.eks. som uteteater på Gålå i Gudbrandsdalen hver sommer).

Hva kan grunnen være til en slik grenseløs, tidløs og aldersløs fascinasjon for denne teksten?

Begrunn svaret ditt ved å peke på tematikk, innhold og struktur i det dramatiske diktet *Peer Gynt*. Som inspirasjon kan du også trekke fram utvalgte elementer fra de fem vedleggene om Henrik Ibsens *Peer Gynt* (fire vedlagte paratekster og et utdrag fra en adaptert tekst).

Fem vedlegg om Henrik Ibsens *Peer Gynt*:

1. Presentasjonen av forestillingen *GYNT*, en rap-versjon av stykket ved Betty Nansen-teateret i København 2005-2006.
2. Fra programheftet til forestillingen *Peer Gynt* på teateret Grand Palais i Paris mai 2012.
3. "Svik, hor og våpenhandel for barn." Knut Nærums innledning i programheftet til barneforestillingen *Peer!* ved Fredrikstad Barne- og Ungdomsteater mars 2013.
4. "Typisk norsk. Typisk Peer." Intervju med regissør Alexander Mørk Eidem i programheftet til forestillingen *Peer Gynt* ved Nationaltheateret, Hovedscenen, høsten 2014.
5. De syv første sidene som utdrag fra tegneserieromanen *Peer Gynt* av David Zane Mairowitz (manus) og Geir Moen (illustrasjoner); Minuskel forlag, Oslo 2014.

MERK: Vedlegg 3, 4 og 5 følger som bildefiler på de siste sidene i oppgavesettet, uten overskrifter.

Vedlegg 1

Fra Betty Nansen-teaterets omtale av forestillingen *GYNT*:

«Humoren er voldsom og galskaben ikke mindre, når fem af tidens mest talentfulde historiefortællere går direkte i kødet på PEER GYNT og gør ham til deres.

Vi har inviteret en håndfuld stand-up'ere og rappere til at genfortælle Ibsens udødelige mesterværk om drengen Peer, der med sin enorme nysgerrighed og livsappetit drager ud i verden for at blive voksen.

I MOGENS PEDERSENS iscenesættelse møder han kvinder, trolde, filosoffer og sin mor i alle afskygninger. Efter en hæsblæsende erkendelsesrejse vender han endelig hjem for at finde sig selv i den altoverskyggende kærlighed til sin elskede.

Stand-up komikerne RUNE KLAN, CARSTEN BANG og JONATAN SPANG står for første gang på scenen sammen med rimkongerne BLÆS BUKKI og GEOLO G i denne fandenivoldske udgave af Peer Gynt.»

Vedlegg 2

Fra programheftet til forestillingen *Peer Gynt* på teateret Grand Palais i Paris våren 2012:

«Eric Ruf har iscenesatt dette dramatiske diktet som er inspirert av norske folkeeventyr. Han ser dette stykket som en metafor for den evige gjentakelsen og framstiller scenen som en stor vei der våre indre spøkelser passerer forbi i et forvirrende spill av speil: Selv om Peer Gynt er knyttet til Solveig, krenker han en ung nygift kvinne på selveste bryllupsfesten hennes. Tvunget til flukt, kaster han seg ut i en tøylesløs leting etter eventyr som fører ham inn i fjellene hvor han møter, som i en drøm, først de Tre Seterjentene og deretter Dovregubben. Etter å ha forført datteren hans, den Grønnkledde, blir han konfrontert med mottoet "Vær deg selv". Han mislykkes i dette, gjenopptar ferden og kommer hjem til sin mor som ligger for døden. Vi møter ham 20 år senere i Afrika hvor han er blitt slavehandler og har en utsvevende livsførsel. Som fantast, drømmer og dikter møter han på denne høytravende og fantastiske reisen en mengde mennesker som alle på hver sin måte møter ham med identitetsspørsmålet: "Hva vil det si å være seg selv?" Som marginalisert, som kapitalist, som profet, går Peer Gynt gjennom tidsepoker og samfunn før han ved tilbakekomsten til Norge innser tilværelsens tomhet.»

(programhefte til forestillingen *Peer Gynt*, Comédie-Française/Grand Palais, Paris mai-juni 2014; oversatt av Leif Erik Vold)

Vedlegg 3, 4 og 5 følger på de neste sidene.

SYK, HOR OG VÅPEN- HANDEL FOR BARN

Det var ikke jeg som fant på det. Det er samme greia her som med alt annet fint jeg har vært med på. Jeg ble bedt om å være med. Det var til og med sånn jeg ble gift. Annenklassen ved Statens Kunsthøgskole i Oslo Skuespillerutdanningen spurte om jeg ville gjensfortelle Peer Gynt for barn, til det tradisjonelle sommerteatret i Frognerparken i Oslo. Kjersti Horn skulle sette det opp. Klart det, sa jeg og så møttes vi.

Alt er ekte

Flere ting falt fort på plass. Jeg hadde nettopp lest en Ibsen-ekspert hevde at handlingen i Peer Gynt foregår i hodet på Peer. Akkurat, tenkte jeg, da gjør vi det motsatte. Alt vi ser, skjer i virkeligheten. Trollene fins. Og når Peer oppfører seg trollete, er det fordi han blir et troll. Altså må han få hale. Og han blir ikke menneske igjen før han mister den.

Utroskap og våpenhandel for barn

Det gikk også fort å komme fram til at vi ikke skulle ta brodden av handlingen. Vi skulle ikke gjøre Peer til guttunge. Vi kunne ikke oversette bruderovet til at Peer stjeler noens bestevenn og skliir på kjellerlemmen. Peer bortfører faktisk Ingrid fra hennes eget bryllup. Han er ansvarlig for at mor Åse dør. Han er utro mot Solveig. Han selger våpen til krigførende parter. Han er en umoralsk tulling, men han kan være likandes for det. Vi kan bry oss om ham uten å støtte det han driver med. En hovedperson i en fortelling for barn trenger ikke være sympatisk. Karlsson på taket er også en slask. Likevel feiget jeg ut da det kom til slavehandel. Der går grensen for min sympati, og jeg regnet med at unga ville ha det på samme måte. Tilsvarende ville ikke Karlsson fungert like godt om han hadde solgt heroin.

Kort, uten pause og bedre enn Ibsen

Det skulle synges. Stykket skulle være kort; mellom en time og halvannen. Barn klarer halvannen time på kino uten å tisse, da må de klare det samme på teater. Vi skulle ha med mest mulig av Ibsens handling. Ikke bare det, jeg skulle forbedre den.

Noe som alltid har irritert meg med Peer Gynt, er at stykket ikke henger sammen. Hvordan klarer slasken Peer å slå seg opp som rik mann mellom tredje og fjerde akt? Er det nok å være hensynsløs? Selv de hensynsløse må vel stå opp om

morran? Derfor la jeg inn en scene hvor vi ser at Peer slår seg opp gjennom handel.

Fjerde akt slutter med at de gale i Dårekisten i Egypt utroper Peer til sin konge. Femte akt begynner med at han er på båten til Norge mange år senere. Er han friskmeldt, eller har han rømt fra Dårekisten? Som tilskuer vil jeg gjerne se hva som skjer. Men det oppdaget jeg ikke før premieren. I denne versjonen har jeg forsøkt å løse problemet.

Til Ibsens forsvar: I løpet av Ibsen-året har jeg sett voksen-Peer i to forskjellige utgaver, og det begynner å demre for meg at gamle Henrik var en sleiping. Teksten henger faktisk sammen, men den henger sammen på såpass subtilt vis at jeg ikke oppdaget det før jeg hadde sett stykket flere ganger. Og ikke før jeg var ferdig med PEER!

Sitater og rytme

Jeg skrev og skrev, og stykket ble kortere og kortere. De kjente sitatene forsvant, de var bare egnet til å distrahere de voksne. Hvis man begynner med "Peer, du lyver", så vil voksne tilskuere som kjenner originalteksten, sitte og vente på flere sitater. Likevel har et par av dem sneket seg med. Dessuten fins det noen tilfeller av det ibsenske versemålet. Litt for å vise at jeg kan skrive på rim, mest for moro skyld.

Snarveier

Noen steder har jeg tatt snarveier. Det med Bøygen er det nesten ingen som skjønner, så det har jeg tatt ut. Ibsen lar Peer gå gjennom en lang rekke møter i femte akt: Dovregubben, Den Magre, nøster, blader og brukne strå. Det får være måte på møter. I denne utgaven møter han Døden, og det får klare seg.

Men det ender lykkelig. Jeg kan røpe såpass. Hos Ibsen aner man at det går bedre med Peer enn han har fortjent, og at han ikke har så lenge igjen å leve. Min slutt er lykkeligere, og dermed bedre.

Takk

Det hadde aldri falt meg inn å skrive Peer Gynt for barn. Det var ikke min idé, men jeg fikk lov til å jobbe med den. Derfor: En kraftig takk til andreklassen ved KHiO Skuespillerutdanningen 2005-2006, til Kjersti Horn, til Valkyrien All Stars som sto for musikken den gangen og til alle andre som fikk dette opp å stå. Jeg vil takke FBUT som gir stykket nytt liv nå i 2013 og som har lagt inn en hel del egne vrier, akkurat som jeg håpet. Sist, men ikke minst vil jeg rette mine uforbeholdne unnskyldninger til Henrik Ibsen.

Knut Nærum

Alexander Mørk-Eidem: Norsk teaterinstruktør, bosatt i Sverige. Utdannet ved regilinjen, Statens teaterhøgskole. Har satt opp en rekke forestillinger i Skandinavia og har mottatt alle de store teaterprisen i de skandinaviske landene: Hedda, Thalia og Reumert.

TYPISK NORSK. TYPISK PEER.

Sett utenfra er vi nordmenn nyrike, selvpoptatte og ganske navlebeskuende. Som Peer Gynt, mener regissør Alexander Mørk-Eidem.

– **FOR** 12 år siden flyttet du fra Norge til Sverige. Hadde du kunnet tillate deg å sette opp en forestilling med et såpass kritisk blikk på Norge, dersom du fortsatt bodde her?

– Nei, det tror jeg ikke. Det er jo lettere å se Norge og hvordan vi fremstår som nasjon, når man får litt avstand fra det.

– Og hvordan fremstår vi? Er vi usympatiske?

– Nei, ikke direkte. Men mindre sympatiske enn vi liker å tro. Et fattig land som sier nei til EU, er sympatisk og modig, mens et rikt land som sier nei til EU, fremstår som litt arrogant. Et underdog-land som vifter med flagget og feirer seg selv, er sjarmerende, mens et rikt og selvsikkert land som gjør det samme, virker ganske arrogant.

I MIDTLIVSKRISE. Alexander Mørk-Eidem er en regissør som har truffet sitt publikum og

sin samtid og hatt suksess med det meste han har iscenesatt – enten det er i Norge, Danmark eller Sverige. Nasjonalikonet og mesterverket Peer Gynt har han egentlig aldri hatt spesielt lyst til å ta tak i. Da han fikk en forespørsel fra Nationalteatret, sa han først nei. Men så kom han på bedre tanker, og ideen om en litt moden Peer – en Peer Gynt i midtlivskrise – ble født. Og hvorfor ikke plassere ham som gjest hos Skavlan, arenaen der vellykkete nordmenn viser seg frem, og der hele landet samles foran skjermen i en felles forståelse av hvem og hva som betyr noe akkurat nå?

– Er Peer Gynt typisk norsk?

– På mange måter er han nok det. Det finnes liknende typer i de fleste kulturer, men omgivelsene og betingelsene er så norske. Peer er en bondegutt som er for stor for sitt eget land. Peer Gynt har høy selvtillit, men >>

lav selvfølelse. Det føler jeg til en viss grad gjelder også for Norge. Her har man rimelig høy sigarføring, men føler seg litt utilpass i verden og kompenserer ved å oppføre seg som verdensmester.

– *Hva er det du liker best ved Ibsens tekst?*

– At den er så mangfoldig. Stykket er morsomt, tragisk, intelligent, poetisk, skremmende, dumt og vulgært. Det synes jeg er interessant og utfordrende å jobbe med.

– *Hva skal vi med enda en versjon av Peer Gynt?*

– He he. Det vet jeg ikke. Men det fine med *Peer Gynt* er at stykket har blitt spilt i 140 år, og at det hver gang sier mye om sin tid. Hva folk var opptatt av, hva som var fint og hva som var stygt – om samfunnet vi lever i, og om våre holdninger. I den forstand er *Peer Gynt* kanskje det norske av alle stykker.

– *Hva med Solveig? Hvem er hun egentlig?*

– Hun er i grunn litt vanskelig å få tak på. Vi har ønsket å gjøre litt mer ut av Solveig-skikkelsen, som hos Ibsen er mer et symbol enn et ekte menneske. Vi har spurt oss: Hvem ville Solveig vært i dag?

ERNA, SIV OG ARI. Vi møter mange profilerte moderne nordmenn i Alexander Mørk-Eidems versjon av *Peer Gynt*. Flere av dem med hale, som troll i Dovregubbens hall. Blant trollene finner vi Erna Solberg, Olav Thon, Siv Jensen, Jan Thomas, Ari Behn og Petter Northug, for å nevne noen.

– *Det er ganske grelle portretter du lager av personer høyt oppe i det norske makt- og*

kjendishierarkiet. Er du ikke redd for å gå for langt?

– Det er jo gjort med mye humor og glimt i øyet, så det tror jeg er helt innenfor. Men jeg mener det er viktig å tenke over den selvgodheten og egoismen vi som nasjon, og som enkeltindivider, preges av. Meg selv inkludert. Og da må man dra på litt for å få folk til å ta det innover seg. Når jeg først har valgt å gå langt i kritikken av dagens norske forbilder, statsledere og folk som vies spalteplass i media – er jeg nødt til å ta det helt ut. Den Erna vi møter på scenen, er en karikert figur. Hun er en kropp uten ryggrad, som lar seg kontrollere av Siv Jensen.

MIDT PÅ TREET. – *Det er ikke første gang du gir deg i kast med dristige prosjekter. Hva tror du er grunnen til at du har lykket med veldig mye av det du har satt opp?*

– Jeg tror jeg er heldig, det er ofte slik at det jeg synes er gøy, det syns også andre er gøy. Jeg var nylig på Vinmonopolet og skulle be om en vin jeg hadde smakt og synes var veldig god. Jeg leste opp navnet, og damen bak disken lo og sa at denne vinen ville «alle» ha nå om dagen. Jeg har en smak som er midt på treet. Og det har vært en velsignelse for meg som regissør.

– *Så det å være «mainstream» er ikke negativt?*

– Det er jo en fordel at folk liker det jeg lager. Hvis ikke, burde jeg vel finne meg en annen jobb?

Av Kirsti Ellefsen

«PEER GYNT HAR HØY SELVTILLIT, MEN LAV SELVFØLELSE. DET FØLER JEG TIL EN VISS GRAD GJELDER OGSÅ FOR NORGE.»

ALEXANDER MØRK-EIDEM, REGISSØR

VEST VED
GJENDIN.

HVASSE VINDEN BAR
IFRA; BAK ET OREHOLT
FORSTUKKEN HAN I
SKARESNEEN GROV
ETTER LAV.

SLIK EN BUKK, SÅ BLANK
OG FET, SKULLE DU VEL
ALDRI SETT!

DET SMALT!

BUKKEN STUPT BUMS
I BAKKEN. MEN I SAMME STUND
HAN FALT, SATT JEG SKREVS
PÅ BUKKERYGGEN, GREP HAM
I DET VENSTRE ØRE, VILLE
NETTOPP KNIVEN KJØRE BAKOM
SKOLTEN INN I NAKKEN -

FØRSTE AKT

HEI! DA SKREK HAN VILT,
DEN STYGGEN, STO MED
ETT PÅ ALLE FIRE, SLO
MEG MED ET AKTER-
KAST LIT AV NEVEN KNIV
OG SLIRE, SKRUDDE
MEG OM LENDEN FAST,
STEMTE HORNENE
MOT LEGGEN, KLEMTE
MEG SOM I EN TANG,
DERMED SATTE HAN PÅ
SPRANG BENT FREMOVER
GJENDIN-EGGEN!

LANGSMED EGGEN
HAN OG JEG
SKAR OSS GJENNOM
VÆRET VEI. ALDRI
RED JEG SLIK EN
FOLE! MIDT IMOT,
DER VI FØR FRAM,
VAR DET SOM DER
GNISTRET SOLE.

BRUNE ØRNERYGGE
SVAM I DET HVITE
SVIMLE SLUK MIDTVEIS
MELLOM OSS OG
VANNENE, SAKKET
AKTERLUT, SOM FNUGG.

ISFLAK BRAST OG BRØT
MOT STRANDENE; MEN DER
VAR EI DØNN Å HØRE; BARE
VIRVELENS VETTER SPRANG,
SOM I DANS. DE SANG,
DE SVANG SEG I RING FOR
SYN OG ØRE!

BUKKEN GJORDE
HALT OMKRING, SATTE
MED ET HIMMELSPRING
- UTFOR DYPET MED
OSS BEGGE!

NEDAD, UTEN STANS, FÖR
TOGET. MEN I DYPET
GLITRET NOE HVITLETT,
SOM I EN REINSDYRSBUK.
DET VAR VÅRT EGET
BILDE, SOM GJENNOM
FJELLSJØ-STILLET OPP
MOT VANNETS SKORPE
PILTE I DEN SAMME VILLE
FART, SOM I DEN VI
NEDAD KILTE.

BUKK FRA LUFTEN, BUKK
FRA BUNNEN, STANDEDES
I SAMME STUNDEN SÅ AT
SKUMMET OM OSS KLASKET.
JA, DER LÅ VI NÅ OG
PLASKET.

LANGT OM LENGE, DU, VI NÅDDE
NORDRE LANDET PÅ EN MÅTE;
BUKKEN SVAM, OG JEG HANG
BAK HAM. JEG FÖR HJEM -

PEER,
DU LYVER!

DET ER
SANT - HVERT
EVIGE ORD!

OG DU SKJEMMES EI
FOR DIN MOR? FØRST SÅ RENNER DU TIL
FJELLS MÅNEDSVIS I TRAVLE ONNEN, FOR
Å VEIDE REIN PÅ FONNEN, KOMMER HJEM
MED REVEN PELS, LITEN BØRSE,
LITEN VILT.

SE TIL GÅRDS!
HVERT ANNET RUTEHULL ER FYLT
MED GAMLE KLUTE. HEGN OG SKIGARD
LIGGER NEDE, FEET STÅR FOR VÆR OG
VÆTE, ENG OG ÅKER LIGGER BRAKK,
HVER EN MÅNED BLIR
JEG PANTET.

LILLE, STYGGE,
SNILLE MOR, DU KAN LITE PÅ MITT ORD,
HELE BYGDEEN SKAL DEG HEDRE, BARE VENT TIL
JEG FÅR GJORT NOE - NOE RIKTIG STORT!

JEG SKAL
BLI KONGE,
KEISER!

HOLD DIN MUNN! NÅ, DET
ER FORRESTEN SANT - NOE VAR
DET NOK BLITT AV DEG, HVIS DU IKKE
DAGSTØTT GAV DEG AV MED LØGN OG
TØV OG TANT. HÆGSTADJENTA VAR
DEG GOD.

TENK DEG TIL; HVIS DU BARE
HADDE VILLET, STO DU NÅ SOM BRUDGOM
GILD - DU, SOM GÅR HER SVART OG FILLET!
MENS DU I VESTERFJELLET GJENNOM LUFTEN RED
PÅ BUKKE, HAR MADS MOEN FESTET JENTA!
BRYLLUPET SKAL STÅ I MORGEN.

HUSK NÅ
PÅ Å SITTE
STILLE!

DITT
BEIST!

GID DU
VAR BLÅST SOM
EN BYTTING UT
AV VERDEN!

JA, FARVEL DA,
KJÆRE MOR! HA NÅ TÅL;
JEG BLIR EI LENGE.

BUKKESPRENGER!
LØGNHALS!

HJELP! JEG
SVIMLER!